

Mühdan Sağlam¹

Enerji ve İklim Değişikliği Çalışmaları Merkezi Direktörü

BELÉM'DEN ANTALYA'YA YENİ İKLİM REJİMİ VE TÜRKİYE: VAATLER, KIRILGANLIKLAR, FIRSATLAR

Giriş

Küresel iklim diplomasisi, Brezilya'daki COP30 zirvesinin ardından rotasını Türkiye ve Avustralya'nın ortak sorumluluk üstlendiği COP31 sürecine çevirdi. Paris Anlaşması'nın uygulama safhasında kritik bir eşik olarak görülen bu dönem, yalnızca emisyon azaltım hedeflerinin değil, aynı zamanda trilyon dolarlık iklim finansmanı mimarisinin nasıl işleyeceğinin de belirlendiği bir geçiş sürecine işaret ediyor. COP30, bağlayıcılığı sınırlı, ancak beklenti düzeyi yüksek kararlarıyla, küresel iklim rejiminin mevcut yönünü ve açmazlarını daha görünür hâle getirdi.

Türkiye ise bu yeni dönemde, bir yandan ulusal mevzuat hazırlıkları ve stratejik beyanlarıyla kendi iklim yol haritasını şekillendirmeye çalışmakta, diğer yandan küresel iklim siyasetinin en üst karar mekanizmasında ev sahibi ve dönem başkanı sıfatıyla COP31 sürecine hazırlanmaktadır. Çift yönlü bu pozisyon, Türkiye'yi yalnızca bir uygulayıcı değil, aynı zamanda küresel iklim gündeminin gidişatı üzerinde etkisi olan bir aktör konumuna taşımaktadır.

Türkiye'nin yavaş yavaş yükselen görünürlüğü, beraberinde yanıtlanması gereken yapısal soruları da getirmektedir. Ülkenin mevcut iklim politikaları, COP 30 sonrasında daha belirgin hâle gelen küresel beklentilerle ne ölçüde uyumludur? Fosil yakıtlar, iklim finansmanı ve adil geçiş başlıklarında COP30'da çözümsüz kalan gerilimler, Antalya'da gerçekleştirilecek COP31'e nasıl bir müzakere

DEĞERLENDİRME NOTU

¹ <https://tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1494>

Katkılarından dolayı Bilkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü Öğrencisi Lara Balta'ya teşekkür ederiz.

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

mirası devretmektedir? Daha da önemlisi, Türkiye bu süreçte yalnızca teknik bir ev sahibi olarak mı kalacaktır, yoksa küresel Kuzey ile Güney arasında güven tesis eden, adil ve dengeli bir kolaylaştırıcı rol üstlenebilecek midir?

Bu değerlendirme notu; COP30 sonrasında şekillenen küresel iklim rejimini, Türkiye'nin ulusal iklim performansını ve Avrupa Birliği iklim rejimiyle arasındaki yapısal farkları birlikte ele alarak COP31'in sunduğu diplomatik risk ve fırsatları bu bütünlük içinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır

1. COP30 Vaatler, Normatif Güç ve Sınırlı Belirleyicilik

Brezilya'nın Belém kentinde gerçekleştirilen 30'uncu Taraflar Konferansı'na (COP30), Paris Anlaşması'na taraf ülkelerin yanı sıra çok taraflı kalkınma bankaları, özel sektör temsilcileri, sivil toplum örgütleri ve medya kuruluşları katılmıştır. "Daha yaşanılabilir bir gezegen" amacıyla bir araya gelen delegasyonlar, 1,5°C hedefi, fosil yakıtların geleceği, adil geçiş, iklim finansmanı ve ormanların korunması gibi başlıklarda müzakereler yürütmüştür.

Her COP'ta olduğu gibi, bir önceki zirveden devralınan gündem ve yol haritalarının ne ölçüde ilerletileceği Belém'de yakından izlenmiştir. Bu bağlamda COP30, özellikle 2024 yılında Bakü'de düzenlenen COP29'da ortaya konan ve iklim finansmanında yeni bir ölçek tartışmasını başlatan çerçevenin ele alınışı açısından kritik bir eşik oluşturmuştur. COP29'dan COP30'a devreden bu çerçeve; yıllık 1,3 trilyon dolar düzeyinde iklim finansmanına ulaşmak için gerekli akışların tanımlanmasını, hibeler ve uygun koşullu krediler başta olmak üzere finansman araçlarının çeşitlendirilmesini, özel sektör katılımının artırılmasını ve kamu kaynaklarının daha etkin kullanılmasını hedeflemekteydi. Aynı zamanda Paris Anlaşması kapsamındaki ulusal katkı beyanlarının (NDC) ve uyum planlarının uygulanmasının hızlandırılması ile gelişmekte olan ülkelere iklimle uyumlu kalkınma desteği sunulması, bu yol haritasının temel unsurları arasında yer almaktaydı.

Bu çerçevede COP30'a, iklim finansmanı, adil geçiş, uyum ve kayıp-zarar ile azaltım (*mitigation*) başlıkları damgasını vurmuştur. Zirvede alınan kararların ve ortaya çıkan siyasi mesajların, bu dört ana başlık etrafında değerlendirilmesi, COP30'un küresel iklim rejimindeki yerini ve sınırlarını anlamak açısından yerinde olacaktır.

1.1. Azaltım Çabalarında Belém Paradoksu: Uygulama Vurgusu Altında Derinleşen İddia Açığı

COP30'un azaltım başlığındaki temel çıktısı, yeni ve bağlayıcı küresel yükümlülükleri tesis etmekten ziyade, Ulusal Katkı Beyanlarının (NDC) uygulanmasını hızlandırmaya yönelik mevcut çerçevenin tahkimi olmuştur. Zirvede kabul edilen ve Portekizce "imece" anlamına gelen "Mutirão Kararı"², Paris Anlaşması'nın 4. maddesi uyarınca taraf ülkelerin ulusal azaltım tedbirlerini hızlandırmasını teşvik etmekte; NDC'lerin uzun vadeli düşük emisyonlu kalkınma stratejileriyle uyumlu hâle getirilmesine odaklanmaktadır. Bu yönüyle COP30, azaltım alanında bağlayıcılıktan çok uygulama ve görünürlük vurgusunun öne çıktığı bir zirve niteliği taşımıştır.

İlk olarak COP30, 1,5°C hedefi güçlü bir biçimde teyit edilmesine rağmen, bu hedefle uyumlu küresel emisyon patikasını güvence altına alacak yeni ve zorlayıcı araçlar ortaya

² UNFCCC. (2025). Global Mutirão: Uniting humanity in a global mobilization against climate change. UNFCCC. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Mutirão_cop30.pdf

koyamamıştır. Zirvenin en büyük diplomatik zafiyeti; COP28 Dubai'de kabul edilen "fosil yakıtlardan uzaklaşma" (transitioning away) taahhüdünün bir adım öteye taşınmaması bir yana, fosil yakıtlardan çıkışa ilişkin net ve bağlayıcı bir yol haritasının resmi karar metninden (Cover Decision) tamamen çıkarılmasıyla yaşanmıştır.³ Petrol ihraç eden ülkelerin ve bazı BRICS üyelerinin blokajı neticesinde şekillenen bu sonuç, küresel azaltım hızının neden beklentilerin gerisinde kaldığını açıklayan yapısal bir kırılmalığa işaret etmektedir.

Bunun yanı sıra enerji dönüşümünün teknik hedefleri konusunda Belém'de bir vites yükseltme çabası gözlenmiştir. COP28'de kararlaştırılan "küresel yenilenebilir enerji kapasitesini üç katına çıkarma" ve "enerji verimliliği artış hızını iki katına çıkarma" taahhütleri, COP30'da sunulacak NDC 3.0 beyanlarının temel iskeleti olarak yeniden teyit edilmiştir. Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) verileri temiz enerji yatırımlarının rekor kırdığını gösterse de bu kapasite artışının fosil yakıtlardan çıkış takvimiyle senkronize edilememesi, temiz enerjinin fosil yakıtların "yerini alması" yerine onlara "eklenmesi" riskini doğurmaktadır.

Belem COP'unun ayırt edici özelliklerinden biri Paris Anlaşması uyarınca taraf ülkelerin 2035 hedeflerini içeren NDC 3.0'larını UNFCCC'ye sunmalarıdır. UNFCCC Sekreteryası tarafından yayımlanan 2025 NDC Sentez Raporu, sunulan yeni beyanların emisyonları 2035'e kadar 2019 seviyelerinin ancak %12-17 bandının altına çekebileceğini göstermektedir. Oysa bilimin işaret ettiği %60'lık mutlak azaltım ihtiyacı ile mevcut tablo arasındaki uçurum derinleşmektedir. Greenpeace tarafından yayımlanan 2035 *Climate Ambition Gap* raporu ise bu tabloyu daha sert bir dille ortaya koymaktadır: Küresel emisyonların %80'inden sorumlu olan G20 ülkelerinin 2035 hedefleri, ihtiyaç duyulan dönüşümün yarısına dahi ulaşamamaktadır. Dahası, birçok ülkenin mutlak emisyon azaltımı yerine, "referans senaryodan azaltım" (BAU) gibi göreceli hedefler kullanması, gerçek emisyon artışını maskelemekte ve adeta bir "iddia illüzyonu" yaratmaktadır.

AB ve Yüksek Hedef Koalisyonu'nun (High Ambition Coalition) COP30 sonucunu "yetersiz" bularak bağlayıcı bir küresel çerçeve ihtiyacını yinelemesi; Belém'de bu bağlayıcılık yerine "Belém 1,5°C Misiyonu" gibi gönüllülük esasına dayalı girişimlerin ikame edilmesine yönelik bir tepkidir. Dünya Kaynakları Enstitüsü (WRI) ve Climate Action Tracker, bu tip gönüllü yaklaşımların en büyük kirleticileri denetim dışı bırakma riski taşıdığı uyarısında bulunmaktadır.

Sonuç olarak COP30, sektörel başlıklarda ilerleme sinyalleri verse de küresel kararlılık açığını kapatacak radikal bir yön değişimi yaratamayan bir "ara durak" olmuştur. Bu "iddia açığının" kapatılması ve fosil yakıtlardan çıkışın somut bir takvime bağlanması, Türkiye ve Avustralya'nın eş başkanlığındaki COP31 sürecinin en yoğun politik hesaplama başlığı olacaktır.

2.2. İklim Finansmanı: Büyüyen Ölçek, Zayıflayan Bağlayıcılık

COP30'un en belirleyici ve en fazla tartışma yaratan başlıklarından biri, iklim finansmanı alanındaki gelişmelerdir. Zirvede yürütülen müzakereler, iklim krizinin artık yalnızca çevresel bir sorun değil; küresel ekonomik düzeni, kalkınma modellerini ve kamu-özel finansman

³ UNFCCC. A.g.y. Brazilian Presidency. (2025). COP 30 Approves Belém Package. COP30 Brasil Amazonisa Belém 2025. <https://cop30.br/en/news-about-cop30/cop30-approves-belem-package1#:~:text=The%20Parties%20took%20note%20of,developing%20countries%2C%20New%20commitments%20under>

ilişkilerini doğrudan etkileyen yapısal bir mesele hâline geldiğini bir kez daha ortaya koymaktadır.⁴ Bu nedenle COP30'da iklim finansmanına ilişkin alınan kararların, yalnızca rakamsal hedefler üzerinden değil; önerilen finansman mimarisinin niteliği, erişilebilirliği ve adalet boyutu üzerinden değerlendirilmesi gerekmektedir.

COP30'da iklim finansmanında ölçeğin büyütülmesi yönünde güçlü siyasi mesajlar verilmiş, uyum finansmanının mevcut seviyelere kıyasla üç katına çıkarılması gerektiği yönündeki çağrı teyit edilmiştir. Ayrıca adil geçişin finansman mimarisi içinde daha görünür hâle getirilmesi amacıyla ilgili fonların yaklaşık yüzde 25'inin bu başlığa yönlendirilmesi yönünde bir siyasi yönelim ortaya konmuştur. İklim finansman mimarisi açısından önemli kilometre taşları özelliği taşıyan bu hedefler, hukuki açıdan bağlayıcı yükümlülükler, net zaman çizelgeleri veya ülke bazlı katkı tanımları ile desteklenmemiştir. Başka bir anlatımla atılan adımlar, karar metinlerinde büyük ölçüde niyet beyanı düzeyinde kalmıştır.

Zirve kapsamında ikinci önemli başlık, gelişmekte olan ülkelere aktarılacak destek miktarının tabanın belirlenmesi olmuştur. Açıklamak gerekirse COP29'da Bakü'de kabul edilen ve COP30 Belém sürecine taşınan Yeni Kolektif Sayısallaştırılmış Hedef (NCQG), 2035 yılına kadar gelişmekte olan ülkelere yönelik yıllık 1,3 trilyon dolar düzeyinde bir iklim finansmanı akışını referans noktası olarak kayda geçirmiştir. Söz konusu hedefin mimarisi doğrudan kamu bütçelerine dayalı bağlayıcı katkılardan ziyade, çok taraflı kalkınma bankaları ve özel sektör sermayesinin harekete geçirilmesine dayalı bir kaldıraç etkisiyle şekillendirilmiştir. Başka bir deyişle iklim finansmanının ağırlık merkezi hibe temelli kamu desteğinden piyasa temelli araçlara doğru kaymıştır. Dahası küresel yönetimde gelişmiş ülkelerin tarihsel sorumluluklarını giderek artan oranda özel sektör dinamiklerine devretme eğilimleri belirginlik kazanmıştır.

Benzer biçimde Dünya Bankası ve IMF gibi kurumların risk azaltıcı aktörler olarak merkeze alınması, kamu kaynaklarının sınırlılığı karşısında finansmanın özel sermaye üzerinden genişletilmesini hedefleyen bir yaklaşımı yansıtmaktadır. COP30, bu yönüyle, iklim finansmanında bağlayıcı kamu taahhütlerinden çok; çok taraflı kalkınma bankalarının sermaye yapılarının güçlendirilmesine ve bankacılık araçlarının önceliklendirilmesine dayalı bir çerçeve ortaya koymaktadır.

Finansman hacminin trilyon dolarlık seviyelere çıkarılması hedeflenmesine rağmen, bu kaynağın niteliği ve erişilebilirliği konusundaki yapısal sorunlar varlığını korumaktadır. Finansmanın büyük ölçüde imtiyazlı krediler ve piyasa borçlanması yoluyla kurgulanması, gelişmekte olan ülkelerin iklim direnci inşa ederken yeni bir borç döngüsüne girme riskini artırmaktadır. Daha da önemlisi, özel sermaye gruplarının iklim alanında kârın yüksek olduğu, gelir üretme potansiyeli dikkat çeken azaltım projelerine yönelmesi güçlü bir ihtimaldir. Bu ihtimalin gerçekleşmesi durumunda doğrudan ekonomik getiri sağlamayan uyum projelerinin finansman dışında kalma riski bulunmaktadır. Bu da küresel finansal akışların iklim adaletini tesis etmekte neden zorlandığını açıklayan temel bir yapısal soruna işaret etmektedir.

Belém karar metinlerine, afet dönemlerinde borç ödemelerinin askıya alınmasını öngören "İklim Dayanıklı Borç Maddeleri" gibi araçlar dâhil edilmiş olsa da, bu mekanizmalar

⁴ Directorate-General for Climate Action (2025). What did COP30 achieve?. European Commission. https://climate.ec.europa.eu/news-other-reads/news/what-did-cop30-achieve-2025-12-01_en

finansmanın borç odaklı yapısını dönüştürmekten çok, olası riskleri geçici olarak hafifletmeye yönelik tamamlayıcı önlemler olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte COP30, iklim finansmanını yalnızca teknolojik dönüşümle sınırlı bir alan olarak ele almamış; sosyal adalet ve biyolojik çeşitliliğin korunmasıyla ilişkilendiren yeni mekanizmaları da gündeme taşımıştır.

Zirvede resmileştirilen Belém Eylem Mekanizması, adil geçiş ilkesini finansal önceliklerle ilişkilendirerek iş gücü piyasalarının korunmasını fosil yakıtlardan uzaklaşma sürecinde desteklenecek alanlar arasında tanımlamıştır. Benzer şekilde Brezilya'nın öncülüğünde oluşturulan Tropical Forest Forever Facility⁵, ormanların korunmasını performans bazlı ödemelerle ilişkilendirerek doğa temelli finansmanda yeni bir yaklaşım ortaya koymuştur. Ancak bu çok katmanlı yapı, iklim finansmanında bir "kurumsal parçalanmışlık" riskini de beraberinde getirmekte; fonların verimli ve koordineli şekilde sahaya yansımalarını güçleştirebilecek bir karmaşıklık yaratmaktadır.

Ayrıca "kirlenen öder" ilkesi çerçevesinde ultra zenginlere yönelik küresel asgari vergi ve fosil yakıt şirketlerinin aşırı kârları üzerinden ek yükümlülükler gibi yenilikçi finansman kaynakları ilk kez resmi düzeyde tartışılmış; Paris Anlaşması'nın 6. maddesi kapsamında karbon piyasalarının tam operasyonelleştirilmesi özel sektör sermayesinin sürece dâhil edilmesi açısından yeni bir meşruiyet alanı yaratmıştır. Buna karşın bu araçların gerçek emisyon azaltımı yerine finansal bir maskeleye işlevi görme riski, sivil toplum ve düşünce kuruluşları tarafından sıklıkla dile getirilmektedir.

Tüm bu teknik ilerlemelere rağmen COP30'da iklim finansmanına ilişkin alınan kararlar; hangi ülkelerin ne ölçüde katkı sağlayacağı, bu katkıların hangi araçlar üzerinden ve hangi muhataplara yönlendirileceği konularında netlik ortaya koymamaktadır. Karar metinlerine yansıtılmayan katkı yükümlülükler, zaman çizelgeler ve bağlayıcı finansman taahhütleri Bakü'den Belém'e uzanan yolda önemli bir gelişim sağlasa da, bu çerçevenin hâlen büyük ölçüde siyasi bir vaat düzeyinde kaldığını göstermektedir.

Bu belirsizlik, küresel mali eğilimlerle birlikte okunduğunda daha da dikkat çekici hâle gelmektedir. Center for Global Development tarafından 2025 yılında yayımlanan rapor, dünyanın en zengin 24 ülkesinin kalkınma finansmanı ve iklim finansmanına yönelik katkılarında belirgin bir gerileme yaşandığını ortaya koymaktadır.⁶ Yardım bütçelerindeki kesintiler ve çok taraflı kurumlar aracılığıyla sağlanan fonlardaki düşüş, küresel iklim finansmanı kapasitesinin fiilen daraldığına işaret etmektedir. Bu eğilim, uyum ve kayıp-zarar ihtiyaçlarının hızla arttığı bir dönemde, iklim finansmanının yükünü giderek daha fazla kırılgan ve yoksul ülkelere bırakmaktadır.

Sonuç olarak COP30, iklim finansmanı alanında hacimsel hedeflerin ve normatif önceliklerin tanımlandığı; ancak bağlayıcı katkı mekanizmaları, net muhataplar ve adil bir yük paylaşımı ortaya koyamayan bir ara aşama niteliği taşımaktadır. Bu başlıkta ertelenen temel soruların, Türkiye-Avustralya sorumluluğu altında şekillenecek COP31 sürecinde somut ilerlemeye dönüştürülmesi beklenmektedir.

⁵ Tropical Forest Forever Facility. (2025). About TFFF. <https://tfff.earth/about-tfff/>

⁶ Center for Global Development (2025). Commitment to Development Index 2025. Center for Global Development. <https://www.cgdev.org/sites/default/files/cdi-2025-brief-ENG.pdf>

1.3. Adil Geçiş: Sosyal Adaletin ve Ekosistem Onarımının Yeni Statüsü

COP30'un en belirgin çıktılarından biri, "Adil Geçiş" kavramının iklim müzakerelerinde ikincil bir sosyal başlık olmaktan çıkarak finansal ve kurumsal mimarinin merkezine yerleşmiş olmasıdır. Belém'de resmileştirilen Belém Eylem Mekanizması'nı (BAM), enerji dönüşümünün sosyal maliyetlerini ve iş gücü piyasalarındaki yapısal etkileri, iklim finansmanının temel uygulama alanları üzerinden ele almak hem mekanizmanın getirdiği yenilikleri hem de eksiklerini görmeyi kolaylaştıracaktır.

İlk olarak BAM, iklim eyleminin yarattığı eşitsiz yükleri azaltmaya dönük bütünleşik bir çerçeve sunmaktadır. Dönüşümden olumsuz etkilenen kesimler için sosyal koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi bu anlamda temel bileşen olarak tanımlanmıştır.⁷ Üstelik, adalet kavramı, yalnızca geleceğe dönük bir perspektifle değil, geçmişin bıraktığı tahribatı göz önünde bulunduran onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde, fosil yakıt ekonomisinin geride bıraktığı çevresel tahribatın giderilmesini sürecin ayrılmaz bir parçası olarak konumlandırmaktadır. Özellikle maden sahalarının kapatılması sürecinde ekosistem rehabilitasyonu ve biyoçeşitliliğin korunması, finansman öncelikleri arasına dâhil edilmiştir. Toprak ve su kaynaklarının eski işlevine kavuşturulması, bu bölgelerde yaşayan topluluklar açısından geçişin sürdürülebilirliği için ön koşul olarak görülmektedir.

İkincisi, BAM, adil geçişi yalnızca çevresel restorasyonla sınırlamayan daha geniş bir risk ve olası gelecek senaryolarına da çerçeveye dahil etmektedir. Örneğin, enerji fiyatlarındaki oynaklık ve geçiş sürecinin yaratabileceği makroekonomik şoklar, sosyal politika alanının bir parçası olarak sınıflandırılmıştır.⁸ Mekanizma, geçiş risklerini sosyal güvenlik ağlarıyla ilişkilendirirken yerli toplulukların geleneksel bilgisini de iklim direncinin unsurlarından biri olarak tanımaktadır. Bu yaklaşım, adil geçişi teknik bir dönüşüm aracı olmaktan çıkararak yerel dinamikleri ve ekonomik dengeleri birlikte gözetken çok yönlü ve çok boyutlu bir çerçeveye taşımaktadır.

Son olarak, sosyal adalet ile ekosistem onarımının aynı çerçevede ele alınması, fosil yakıtlardan çıkış tartışmalarında önemli bir siyasi işlev görmektedir. Bu ise özellikle kömüre bağımlı ekonomilerde görülen dönüşüm direncinin, bu tür güvence mekanizmalarıyla azaltılmasını hedeflemektedir. Bu yönüyle BAM, azaltım hedeflerinin önündeki siyasi tıkanıklıkları hafifletebilecek bir araç olarak sınıflandırılabilir.

Genel hatları kısaca incelenen BAM'ın en büyük eksiği veya karşılaştığı engel, mekanizmanın işleyişindeki belirsizliktir. BAM'ın gerçek bir dönüşüm aracı mı yoksa ağırlıklı olarak telafi edici bir fonlama yapısına mı evrileceği, uygulama sürecine ertelenmiştir. Bu noktada finansal akışların, mevcut durumu koruyan pasif destekler yerine yeni istihdam alanlarını ve uzun vadeli ekosistem direncini güçlendiren politikalara yönelmesi kritik önem taşımaktadır. Aksi hâlde adil geçiş, dönüşümü hızlandıran bir araç olmaktan çıkıp süreci yalnızca geciktiren bir mekanizmaya dönüşme riski barındırmaktadır. Bu risk, fonların yerel düzeye ulaşma biçimi ve hızı üzerinden yakından izlenmelidir.

⁷Climate Network. (2025). Discussion Paper: The Belem Action Mechanism for a Global Just Transition (BAM). Climate Network. https://climatenetwork.org/wp-content/uploads/2025/10/BAM_DiscussionPaper_20251011.pdf

⁸ International Trade Union Confederation. (2025). Belém Action Mechanism on Just Transition: A breakthrough for workers amid major failures at COP30. ITUC. <https://www.ituc-csi.org/belem-action-mechanism-on-just-transition>.

Genel olarak COP30, küresel iklim rejiminin hedef tanımlama aşamasından uygulama ve hesap verebilirlik aşamasına geçişinde önemli bir eşik oluşturmuştur. Finansman hacminin büyütülmesi ve adil geçişin kurumsal bir zemine oturtulması, bu geçiş açısından kayda değer adımlar olarak öne çıkmaktadır. Buna karşın bağlayıcı azaltım taahhütlerinin, fosil yakıtlardan çıkış takvimlerinin ve hibe temelli finansman güvencelerinin karar metinlerinde yer almaması, zirvenin sınırlı bir ilerleme sunduğunu göstermektedir. 1,5°C hedefi ile mevcut ulusal katkı düzeyleri arasındaki açıklık devam etmektedir. Bu tablo, Belém'de çözümsüz bırakılan finansman ve iddia başlıklarının COP31 sürecine taşındığını ortaya koymaktadır. Türkiye ve Avustralya'nın birlikte yürüteceği COP31, yalnızca yeni hedeflerin tartışıldığı bir platform değil; COP30'da tanımlanan ancak içi tam olarak doldurulamayan finansal ve yönetim çerçevelerinin somut sonuçlara dönüştüğü bir aşama olacaktır. Türkiye'nin bu süreçte üstleneceği ev sahipliği ve kolaylaştırıcılık rolü, hem küresel Kuzey-Güney dengesi açısından hem de kendi ulusal iklim politikasıyla uyum açısından belirleyici bir sınav niteliği taşımaktadır.

2. Türkiye'nin İklim Patikası Sınavı: NDC 3.0, Yutak Varsayımları ve Avrupa ile Açılan Mesele

Türkiye'nin İkinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC 3.0), yalnızca teknik bir hedef güncellemesi değil; aynı zamanda iklim politikasında hangi hızda, hangi araçlarla ve hangi riskleri göze alarak ilerlemeyi tercih ettiğine dair açık bir yön beyanı niteliği taşımaktadır. Küresel iklim rejiminin sertleştiği, mutlak emisyon azaltımının yeni norm hâline geldiği bir dönemde sunulan bu belge; hedef söylemi ile fiili emisyon patikası, politika niyeti ile uygulama kapasitesi ve ulusal öncelikler ile uluslararası beklentiler arasındaki gerilimi görünür kılmaktadır. Bu bölüm, NDC 3.0'ın sunduğu çerçeveyi yalnızca beyan edilen hedefler üzerinden değil, bu hedeflerin dayandığı varsayımlar, ertelemeler ve yapısal boşluklar üzerinden okumayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede bölüm, üç tamamlayıcı eksen etrafında örgütlenmiştir. İlk olarak NDC 3.0'ın metodolojik kurgusu ve 2035 hedefinin fiili emisyon eğilimleriyle kurduğu sınırlı ilişki ele alınmaktadır. İkincisi, net sıfır denkleminde kritik bir rol üstlenen LULUCF sektörünün mevcut kırılganlıkları ve azaltım patikasının bu alana yüklediği örtük riskler tartışılmaktadır. Son olarak, Türkiye'nin iklim politikasının AB ile karşılaştırmalı bir okuması yapılarak metodoloji, enerji dönüşümünün niteliği ve hesap verebilirlik standartları bakımından ortaya çıkan farkın ekonomik ve diplomatik sonuçları değerlendirilecektir. Bu bütünlük içinde bölüm, Türkiye'nin iklim politikasında artık ertelenemeyen bir karar anına yaklaştığını ortaya koyacaktır.

2.1. NDC 3.0'a Yakından Bakış: Hedef Söylemi ile Fiili Emisyon Patikası Arasındaki Gerilim

Türkiye'nin UNFCCC'ye sunduğu Üçüncü Ulusal Katkı Beyanı (NDC 3.0), küresel iklim rejiminde artan hedef yükseltme beklentileri ile ulusal büyüme ve kalkınma öncelikleri arasındaki gerilimi yansıtan bir belge niteliği taşımaktadır.⁹ 2035 yılına yönelik sunulan %41'lik azaltım hedefi, hedefin kurgulandığı patika dikkate alındığında, fiili emisyon eğilimleriyle sınırlı bir uyum ortaya koymaktadır. Bu gerilim üç temel dinamik üzerinden ele alınabilir.

Birincisi, referans yılı ve senaryo tercihi yatan metodolojik yaklaşımdır. NDC 3.0 ile baz yılının 2018'e çekilmesi teknik bir güncelleme olsa da hedef hâlen "artıştan azaltım" (BAU)

⁹ T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025). Republic of Türkiye The Second Nationally Determined Contribution (NDC 3.0). UNFCCC. <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-11/The%20Second%20NDC%20of%20Türkiye.pdf>

yaklaşımı üzerine inşa edilmiştir. Bu durum, kâğıt üzerinde güçlü görünen hedefin, mutlak emisyonlar açısından artışı sınırlayan ancak tersine çevirmeyen bir patikaya işaret ettiğini ortaya koymaktadır. Greenpeace tarafından hazırlanan "The 2035 Climate Ambition Gap"¹⁰ raporundaki veriler, bu tabloyu sarsıcı bir kıyaslamayla doğrulamaktadır. Rapora göre, G20 ülkelerinin büyük çoğunluğu 2035 yılı için mutlak emisyon düşüşü taahhüt ederken sadece Türkiye, Çin ve Endonezya emisyonlarında artış öngörmektedir. Ancak Türkiye, 2019'da 515 Mt CO₂e olan emisyonlarını 2035'te 643 Mt CO₂e seviyesine çıkarma hedefiyle, G20 içerisinde emisyon artış oranının en yüksek olacağı ülke olarak öne çıkmaktadır¹¹. Bu tablo, Türkiye'nin küresel karbonsuzlaşma hızıyla arasındaki mesafenin açıldığını ve son on yıldır Küresel İklim Değişikliği Performans Endeksi'nde (CCPI) neden 52'nci sıradan kurtulamadığını açıklamaktadır.

İkincisi, emisyonların zirve yapacağı yıla ilişkin takvimin belirsizleşmesi dikkat çekmektedir. Türkiye, 2023 yılında sunduğu Güncellenmiş Birinci NDC'de emisyonların en geç 2038 yılında zirve yapacağını açıkça ifade etmişken NDC 3.0 metninde bu net takvimin yerini "2030'ların başı" gibi daha muğlak bir ifade almıştır. Bu değişim, 2035'e kadar emisyon artışının sürmesine kapı aralayan bir çerçeve sunmaktadır. Bu yaklaşım, 2053 net sıfır hedefiyle birlikte değerlendirildiğinde azaltım yükünün ileri yıllara ötelenmesi ve dönüşümün çok daha kısa bir zaman dilimine sıkıştırılması riskini beraberinde getirmektedir.

Son olarak sektörel hedefler ile bütüncül bir karbonsuzlaşma stratejisi arasındaki bağın güçlendirilmesi ihtiyacı öne çıkmaktadır. NDC 3.0; yenilenebilir enerji kapasitesinin artırılması gibi hedefler içerse de bu hedeflerin fosil yakıtlardan (özellikle kömürden) çıkışa ilişkin zamanlı bir çerçeveye desteklenmemesi, dönüşümün mevcut yapının yerine geçmekten ziyade ona eklenildiği izlenimini güçlendirmektedir. TÜİK 2023 verilerine göre, toplam emisyonların %71,8'inin enerji sektöründen kaynaklanması, bu alandaki stratejik netliğin önemini artırmaktadır.¹² Mevcut yaklaşım, Türkiye'nin hem sınırda karbon düzenlemeleri karşısındaki konumunu hem de COP31 sürecinde üstlenmeyi hedeflediği yapıcı rolü zayıflatma potansiyeli taşımaktadır.

Özetlemek gerekirse NDC 3.0, Türkiye'nin iklim politikasında yön arayışını sürdürdüğünü göstermektedir. 2035 hedefi, emisyon artış hızını sınırlamayı amaçlayan bir ara durak olarak kurgulanmış görünmektedir. Ancak mutlak emisyon azaltımına dayalı, net bir başlangıç noktası olan bir patikanın henüz tanımlanmamış olması, iklim politikasında karar alma anının ileri bir tarihe ertelendiğine işaret etmektedir.

2.3. LULUCF ve Azaltım Patikasının Kırılganlığı: Yutak Kapasitesi Üzerindeki Riskler

Net sıfır hedefi, emisyonlar ile yutak kapasitesinin birbirini dengelediği bir denklem üzerine kuruludur. Türkiye'nin sera gazı envanterinde Arazi Kullanımı, Arazi Kullanım Değişikliği ve Ormancılık (LULUCF) sektörü, 2023 itibarıyla sağladığı yaklaşık 69 Mt CO₂e net yutak kapasitesiyle, azaltım hedeflerinin adeta temel dayanağı konumundadır. Ancak, Türkiye'nin Üçüncü Ulusal Katkı Beyanı (NDC 3.0) kapsamında öngörülen emisyon patikasının yaslandığı

¹⁰ Greenpeace. (2025). The 2035 Climate Ambition Gap: An Emissions and Energy Analysis of G20 NDCs. Greenpeace. <https://www.greenpeace.org/static/planet4-international-stateless/2025/11/c8171a17-the-2035-climate-ambition-gap.pdf>

¹¹ A.g.y. s. 9.

¹² TÜİK. (2025). Greenhouse Gas Emissions Statistics, 1990-2023 (Corrected). TÜİK. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?dil=2&p=Greenhouse-Gas-Emissions-Statistics-1990-2023-53974>

bu yutak kapasitesi, resmi envanter verileri (NIR 2025) ışığında üç temel dinamik üzerinden ele alınması gereken yapısal kırılmalıklar barındırmaktadır.¹³

Birincisi, yutak kapasitesinin dar bir sektörel zemine sıkışması ve iklimsel şoklara karşı ispatlanmış duyarlılığıdır. Türkiye'nin LULUCF yutağı neredeyse tamamen orman alanlarına bağımlı olup tarım ve mera arazileri net emisyon kaynağı olarak kaydedilmektedir. Bu dar tabanlı yapı, yutak kapasitesini dışsal faktörlere açık hale getirmektedir. Nitekim TÜİK verilerine göre, 2017'de yaklaşık 100 Mt CO₂e olan net yutak kapasitesinin, 2021 yılındaki büyük orman yangınlarıyla %45'lik bir kayıpla 55 Mt CO₂e seviyelerine gerilemesi, bu kırılmalıklığın somut kanıtıdır. Mevcut eğilim, LULUCF'in istikrarlı bir azaltım dayanağı olmaktan ziyade, iklim kaynaklı stres faktörlerine bağımlı bir "oyunaklık" sergilediğini doğrulamaktadır.

İkincisi, yutak performansının biyofiziksel gerçeklikten çok metodolojik varsayımlara ve muhasebe tercihlerine yaslanmasıdır. Türkiye'nin LULUCF muhasebesi, yutak kapasitesini yukarı çeken stratejik teknik parametreler barındırmaktadır. Orman tanımının 1 hektarlık minimum alan ve yüzde 10 taç kapanma eşiğine göre yapılması ile hesaplamalarda Tier 2 seviyesinin kullanılması, yutak kapasitesinin kâğıt üzerindeki hacmini doğrudan etkilemektedir.¹⁴ Buna ek olarak, Hasat Edilmiş Odun Ürünleri (HWP) üzerinden muhasebeleştirilen stok değişimleri, azaltım başarısını ekosistem performansından ziyade endüstriyel üretim dinamiklerine bağımlı kılmaktadır.¹⁵ HWP'nin bir yutak kalemi olarak bu denli öne çıkarılması, ormanlar üzerindeki kesim baskısını artırarak uzun vadede biyolojik yutak kapasitesinin aşınması riskini, yani bir "politika çelişkisini" doğurmaktadır.

Son olarak, NDC 3.0 kurgusundaki şeffaflık eksikliği ve risk yönetiminin yetersizliğidir. Türkiye'nin yeni emisyon patikası, mutlak emisyonlardaki artışı LULUCF'ten gelecek "örtük" bir dengeleyici katkıyla telafi etme varsayımına dayanmaktadır. Ancak NIR raporlarında da izlenebilen yangın riski, kuraklık ve ekosistem bozulması gibi faktörlerin yutak kapasitesi üzerindeki olası yıkıcı etkileri, NDC 3.0 projeksiyonlarına sistematik bir risk analizi olarak yansıtılmamıştır.¹⁶ Muhasebe temelli yutaklar ile gerçek ekosistem temelli yutaklar arasındaki ayrımın belirsiz bırakılması, azaltım hedeflerinin ne ölçüde sahadaki fiziksel dönüşüme ne ölçüde kâğıt üzerindeki stok muhasebesine dayandığını ayırt etmeyi güçleştirmektedir.

Sonuç olarak, NDC 3.0'ın azaltım patikası, LULUCF sektörünün mevcut kırılmalıklı yapısı ve resmi verilerdeki dalgalanmalar yeterince hesaba katılmadan kurgulanmış görünmektedir. LULUCF yutağının iklim değişikliğinin hızlanan etkileri altında zayıflaması halinde, öngörülen denge mekanizmasının işlevsiz kalma riski bulunmaktadır. Türkiye'nin azaltım politikasının dayanıklılığı, LULUCF'e atfedilen bu "örtük güvenin" rasyonelleştirilmesine ve yutak kapasitesinin sınırlarının net biçimde tanımlanmasına bağlıdır.

¹³ TÜİK. (2025). Greenhouse Gas Inventory of Türkiye 1990-2023. UNFCCC.

https://unfccc.int/sites/default/files/resource/TUR_NID_2025_Rev.pdf

¹⁴ European Environment Agency. (2025). Greenhouse gas emissions and removals in land and forests. EEA.

<https://www.eea.europa.eu/en/europe-environment-2025/countries/turkiye/lulucf-emissions>

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024). Urbanization and Climate Change, '2053 Long Term Climate Strategy of Türkiye, <https://unfccc.int/documents/643012>.

¹⁵ A.g.y.

¹⁶ NDC 3.0.

2.3. AB ile Ayrışan Patika: Azaltım Metodolojisi, Enerji Dönüşümü ve Hesap Verebilirlik Farkı

Türkiye'nin AB adaylık süreci ve dış ticaretinin lokomotifi olan AB pazarıyla yüksek düzeyde entegrasyonu, ulusal iklim politikasının Avrupa Yeşil Mutabakatı normlarıyla kıyaslanmasını kaçınılmaz hâle getirmektedir. NDC 3.0 beyanları üzerinden yapılan derinlikli bir değerlendirme, iki aktör arasında üç temel eksenle belirgin bir ayrışma olduğunu ortaya koymaktadır.

İlk olarak, azaltım metodolojisi ve emisyon patikalarında ciddi bir yaklaşım farkı bulunmaktadır. AB, 1990 yılını baz alarak 2030 için yüzde 55, 2035 için ise yüzde 70-80 bandında mutlak emisyon azaltımı hedefi ortaya koymaktadır.¹⁷ Buna karşılık Türkiye'nin NDC 3.0'ı, emisyonların 2035'e kadar artışına imkân tanıyan BAU senaryosu üzerinden indirim yaklaşımını sürdürmektedir. Greenpeace verilerinin de ortaya koyduğu üzere, AB ülkeleri 2035'e kadar derin bir mutlak düşüş patikasına yönelirken¹⁸, Türkiye G20 içinde emisyon artış hızının sürdüğü bir konumda yer almaktadır. 2026 yılında tam kapsamlı olarak devreye girecek olan Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM), bu metodolojik farkı doğrudan maliyet unsuru hâline getirecek; mutlak azaltım patikasına girmeyen sanayi kolları için AB pazarında ek yükler yaratacaktır.

İkinci olarak, enerji sektöründe fosil yakıtlara yaklaşım ve dönüşüm hızı açısından iki aktör arasında önemli bir fark bulunmaktadır. AB, REPowerEU¹⁹ planı kapsamında kömürden çıkışı yasal takvimlerle destekleyerek fosil yakıtların enerji sepetindeki payını hızla azaltmayı hedeflemektedir. Türkiye'de ise TÜİK 2023 verilerine göre toplam emisyonların yüzde 71,8'i enerji sektöründen kaynaklanmasına rağmen, NDC 3.0 metninde fosil yakıtlara ilişkin açık ve zamanlı bir çıkış perspektifi ortaya konulmamaktadır. AB'nin yenilenebilir enerjiyi fosil yakıtların yerine koymaya dayalı dönüşüm yaklaşımına karşılık, Türkiye'de kapasite artışının mevcut fosil yakıt yapısına eklemlenmesi eğilimi, dönüşümün niteliği bakımından iki aktörü birbirinden uzaklaştırmaktadır.

Son olarak, yutak alanların (LULUCF) kullanımı ve hesap verebilirlik standartlarında da belirgin bir disiplin farkı bulunmaktadır. AB, LULUCF sektörünü azaltım hedeflerinin ayrılmaz bir parçası hâline getirirken, 2030 yılına kadar 310 Mt CO₂e net yutak kapasitesine ulaşılmasını öngören, yasal olarak bağlayıcı hedefler ortaya koymaktadır.²⁰ Türkiye'nin NDC 3.0 kurgusunda ise bu türden net ve bağlayıcı bir yutak hedefi bulunmamakta; LULUCF sektörü, metodolojik esneklikler ve Hasat Edilmiş Odun Ürünleri muhasebesi üzerinden dengeleyici bir rol üstlenmektedir. AB'nin yüksek çözünürlüklü izleme sistemleri ve somut hedef disiplinine karşılık, Türkiye'nin daha varsayımsal kalan bu yaklaşımı, iklim diplomasisi açısından teknik bir güven boşluğu yaratmaktadır.

¹⁷ European Commission. (2025). The nationally determined contribution of the European Union and its Member States NDC (3.0). <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-11/DK-2025-11-05%20EU%20NDC.pdf>

¹⁸ European Commission (2019). The European Green Deal. European Commission.

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

¹⁹ European Commission (2024). REPowerEU. https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en

²⁰ European Council (2018). On the inclusion of greenhouse gas emissions and removals from land use, land use change and forestry in the 2030 climate and energy framework, and amending Regulation (EU) No 525/2013 and Decision No 529/2013/EU. Eur-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02018R0841-20230511>

Gerek COP30'da alınan kararlar gerek Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında izlediği ve yukarıda eksiklikleri ortaya konulan yol haritası, genel olarak COP31'e devredilen geniş bir sorumluluk alanına işaret etmektedir. Önceki zirvelerden farklı olarak Antalya'da gerçekleştirilecek COP31, Avustralya'nın iklim müzakerelerindeki birikimi ile Türkiye'nin COP Başkanlığı ve Eylem Gündemi liderliğinin bir araya geldiği özgün bir yönetim modeli üzerinden işleyecektir. Afetler veya teknik zorunluluklar nedeniyle zirvenin ev sahibi ülkeden farklı bir yerde düzenlendiği istisnalar dışında tutulduğunda, bu yapı iklim diplomasisi açısından ilklerden biri olma niteliği taşımaktadır.

Bu çerçevede Canberra ile Ankara arasında sağlanacak metodolojik uyum ve stratejik rol paylaşımı, COP31'den çıkacak küresel kararların içeriğini ve siyasi ağırlığını doğrudan etkileyecektir. Türkiye'nin ev sahipliği ise ülkenin iklim politikaları, stratejik beyanları ve saha uygulamaları arasındaki uyumun küresel kamuoyu tarafından daha yakından izlenmesine zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla COP31, yalnızca bir vitrin olmanın ötesine geçmesi gereken bu kritik süreçte, Türkiye'nin atacağı somut adımların hem ulusal dönüşümün yönünü hem de zirvenin uluslararası etkisini belirleyeceği bir eşik niteliği taşımaktadır.

3. COP31 Ev Sahipliği: Fırsat Penceresi mi, Yeşil Aklama Riski mi?

Türkiye'nin COP 31 ev sahipliği ve dönem başkanlığı, ülkenin küresel iklim diplomasisindeki en yüksek görünürlük düzeyini temsil etmektedir. COP sürecinin ağırlık merkezinin küresel Güney hattına kaydığı bu dönemde Türkiye, müzakere gündeminden finansman mimarisine kadar pek çok başlıkta yönlendirici bir aktör olma potansiyeli taşımaktadır. Ancak bu yüksek profil, beraberinde ciddi sorumluluklar ve riskler de getirmektedir.

Ulusal iklim politikasının uluslararası düzeyde sorgulanması, COP 31 ev sahipliğinin somut adımlarla desteklenmediği takdirde, çözüm üretmeyen politikaları meşrulaştırma aracı olarak görülmesine neden olabilir. Uzman görüşleri, ev sahipliğinin ancak net azaltım hedefleri, şeffaf yönetim ve fosil yakıtlara dair kararlı bir yol haritasıyla anlam kazanabileceği noktasında birleşmektedir. İklim Kanunu'ndaki eksiklikler, NDC 3.0'ın sınırlı iddiası ve emisyon eğrisinin yukarı yönlü seyri, süreci Türkiye açısından bir fırsat penceresi kadar zorlu bir stres testine de dönüştürmektedir.

Türkiye'nin küresel Güney önceliklerini gözeten tarafsız ve adil bir arabuluculuk rolü üstlenmesi, ulusal politikada reform sinyalleri vermesiyle birleştiğinde süreci bir dönüm noktasına taşıyabilir. Aksi durumda, söylem ile politika arasındaki mesafenin korunması, ev sahipliğinin uluslararası kamuoyunda bir "yeşil aklama(greenwashing)" girişimi olarak algılanması riskini doğuracaktır. Bu tablo, COP 31'in kurumsal mimarisini ve Türkiye'nin iklim diplomasisindeki konumunu daha yakından incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Ortaya çıkan bu tablo, COP31 ev sahipliğinin kurumsal mimarisini ve Türkiye'nin iklim diplomasisindeki konumunu daha yakından incelemeyi gerekli kılmaktadır. Aşağıda, Türkiye-Avustralya başkanlığının yapısı, Türkiye'nin küresel iklim siyasetindeki rolü, iç iklim performansı ve COP31'in sunduğu fırsatlar ele alınacaktır.

3.1. Ortak Başkanlık Modeli ve Yetki Paylaşımı: Kanbera-Ankara Hattı

COP 31, önceki zirvelerden farklı olarak Türkiye ile Avustralya arasında yetki paylaşımına dayalı, çift yönetimli bir modelle yürütülecektir. Kabul edilen başkanlık modaliteleri, zirvenin

siyasi ve teknik işleyişini belirleyen temel çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu yapı, siyasi liderlik ile teknik müzakere yetkisinin iki ülke arasında paylaşıldığı özgün bir modele işaret etmektedir.

Bu modele göre Türkiye, COP 31'in resmi Başkanı olarak zirvenin siyasi çerçevesini oluşturacak, küresel iletişim ve dış mesaj yönetimini üstlenecek, lojistik süreçlerden sorumlu olacak ve Yüksek Düzey İklim Şampiyonu'nu atayacaktır. COP 31 Eylem Gündemi'nin tamamını hazırlama yetkisi de Türkiye'dedir. Bu görev seti Türkiye'ye yüksek bir siyasi görünürlük kazandırırken ulusal iklim politikalarının küresel ölçekte daha yakından izlenmesini de beraberinde getirmektedir.²¹

Avustralya ise müzakerelerin tek sorumlusu olarak COP 31'in teknik ve siyasi içeriğini yönetecektir. Taslak karar metinlerinin hazırlanması, müzakere odalarının yönetimi, eş kolaylaştırıcıların atanması ve UNFCCC Sekretaryası ile temas Avustralya'nın yetki alanındadır. Bu durum, zirvenin nihai çıktılarının büyük ölçüde Avustralya tarafından şekillendirileceği anlamına gelmektedir.

İki ülke arasındaki yetki paylaşımını düzenleyen belgede yer alan "karşılıklı mutabakat" ilkesi, modelin en kritik unsurudur. Türkiye ile Avustralya arasında görüş ayrılığı oluşması hâlinde süreç, her iki tarafın da kabul edebileceği bir uzlaşma sağlanana kadar sürdürülür. Bu düzenleme, COP 31 başkanlığını tek taraflı bir hâkimiyetten çıkararak eşit ortaklığa dayalı bir yapıya dönüştürmekte; Türkiye'nin teknik müzakereleri yönetmemesine rağmen siyasi çerçevesiyle çelişen adımların önüne geçilmesini güvence altına almaktadır.

Pre-COP toplantılarının Pasifik'te düzenlenecek olması, COP 31'in tematik yönelimini de belirlemektedir. Pasifik ülkelerinin iklim kırılganlığı, kayıp ve zarar finansmanı ile uyum başlıklarının öne çıkması, Türkiye'nin hazırlayacağı Eylem Gündemi'nin bu önceliklerle uyumlu olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu ortaklık modeli Türkiye açısından yüksek siyasi görünürlük fırsatı sunsa da ulusal reformların gecikmesi durumunda algı riskini artırmakta ve iki başkanlı yapının getirdiği koordinasyon zorlukları nedeniyle süreç yönetiminde kırılganlıklar barındırmaktadır.

3.2. Diplomatik Statü: Türkiye Küresel İklim Siyasetinin Masasında

COP ev sahipliği, ev sahibi ülkeyi zirve süresince küresel iklim yönetişiminin siyasi, diplomatik ve uluslararası siyasetin odağına taşımaktadır. Devlet ve hükümet başkanlarından uluslararası kuruluşlara, özel sektör temsilcilerinden sivil toplum aktörlerine uzanan geniş katılım, ulusal iklim politikasının küresel ölçekte görünürlük kazanmasına zemin hazırlamaktadır. Bu süreç, Türkiye açısından üç temel diplomatik sonucu beraberinde getirmektedir:

- **Küresel iklim finansmanı tartışmalarında artan etki kapasitesi:** COP 29'da yıllık en az 300 milyar dolar düzeyinde belirlenen Yeni Kolektif Nicel Hedef (NCQG) ve 2035 yılına kadar 1,3 trilyon dolara ulaşması öngörülen finansman çerçevesinin uygulama aşaması, COP 31 döneminde şekillenecektir. COP 31 Başkanı sıfatıyla Türkiye; bu hedefin uygulama ilkeleri, şeffaflık standartları, hesap verebilirlik mekanizmaları ve bölgesel erişim kriterlerinin belirlenmesine katkı sunma imkânına sahip olacaktır.

²¹ UNFCCC. (2025). Türkiye-Australia Partnership Modalities. UNFCCC.

https://unfccc.int/sites/default/files/resource/20251121_COP31_Presidency_Modalities-CLEAN-AGREED.pdf

- **Fosil yakıtlar ve enerji dönüşümü müzakerelerinde net konumlanma ihtiyacı:** COP 30'a damga vuran fosil yakıt tartışmaları, kömürden çıkış takvimleri, metan azaltımı ve fosil yakıt sübvansiyonlarının geleceği gibi gerilimli başlıklar, COP 31 döneminde de masa olacaktır. Enerji sistemi hâlen doğal gaz ve kömür ağırlıklı olan Türkiye, bu başlıklarda hem kendi pozisyonunu savunmak hem de farklı ülke grupları arasında dengeleyici, tarafsız ve adil bir arabuluculuk rolü üstlenmek durumunda kalacaktır.
- **Küresel Kuzey ve Güney arasında köprü rolünün güçlenmesi:** AB aday ülke statüsü, orta-üst gelir grubu konumu ve bölgesel yerleşimi sayesinde Türkiye hem gelişmiş ekonomilerle hem de gelişmekte olan ülkelerle eş zamanlı ilişki kurabilen sınırlı sayıdaki aktörden biridir. COP 31 ev sahipliği, bu çift yönlü diplomatik kapasitenin daha görünür ve kurumsal bir nitelik kazanmasına imkân tanıyacaktır.

Bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde COP 31, Türkiye açısından uluslararası güvenilirliği artırma, AB ile iklim eksenli iş birliğini derinleştirme ve küresel finansman ekosisteminde yeni ortaklıklar geliştirme potansiyeli taşımaktadır. Diplomatik sürecin etkin yönetilmesi hâlinde, COP 31 Türkiye'nin küresel iklim yönetimindeki konumunu güçlendiren önemli bir çarpan etkisi yaratabilecektir.

3.3. İç Politika ve İklim Performansı: Vitrinle Arka Odanın Çelişkisi

COP31'e ev sahipliği yapılması, Türkiye'nin mevcut iklim performansının uluslararası ölçekte daha görünür hâle gelmesine yol açacaktır. Hem uluslararası analizlerde hem de Türkiye'deki eleştirel değerlendirmelerde, bu ev sahipliğinin ülkeye bir "yeşil vitrin" sağlarken aynı zamanda "yeşil aklama" eleştirilerini de beraberinde getirebileceği vurgulanmaktadır. Bu ikili görünüm özellikle üç alanda belirginleşmektedir.

• **İklim Kanunu'nun uygulama kapasitesindeki boşluklar:** Bağlayıcı bir ulusal azaltım hedefinin bulunmaması, Emisyon Ticaret Sistemi tasarımı büyük ölçüde ikincil mevzuata bırakılması, ETS gelirlerinin kullanımına ilişkin belirsizlikler ve veri ile yönetim altyapısındaki eksikler, COP31 sürecinde daha yoğun biçimde sorgulanacaktır. Ev sahibi bir ülkenin, iklim yasasının uygulanabilirliğini somutlaştırmadan küresel müzakerelere liderlik etmesi, uluslararası kamuoyu nezdinde ikna edici görülmecektir.

• **NDC 3.0'ın artıştan azaltım yaklaşımı:** Türkiye'nin 2035 hedefinin BAU senaryosu üzerinden artıştan azaltım kurgusuna dayanması, COP30 sonrasında güçlenen küresel azaltım yönelimiyle uyumsuz değerlendirilmektedir. COP31'e yönelik beklenti, Türkiye'nin olası bir NDC 3.1 güncellemesiyle hedef çerçevesini güçlendirmesi ve mümkün olduğu ölçüde mutlak azaltıma yaklaşan bir patika ortaya koyması yönündedir.

• **Fosil yakıt yatırımlarının ve projelerinin devamı:** Enerji güvenliği politikasının hâlen doğal gaz merkezli ilerlemesi, yeni uzun vadeli fosil yakıt sözleşmeleri, kömürden çıkışa ilişkin bir takvimin bulunmaması ve fosil yakıt sübvansiyonlarının sürmesi, COP31 bağlamında söylem ile uygulama arasındaki mesafeyi derinleştiren başlıklar olarak öne çıkmaktadır.

Bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde COP31 süreci, Türkiye açısından yalnızca bir diplomatik ev sahipliği değil, aynı zamanda ulusal iklim vaatlerinin sahadaki uygulamalarla test edileceği kritik bir eşik niteliği taşımaktadır. Bu eşğin başarıyla aşılabilmesi, vitrindeki

diplomatik temsilin, ulusal düzeyde atılacak somut ve yapısal reformlarla desteklenmesine bağlı olacaktır.

3.4. Fırsatlar Seti: Finansman, Enerji Dönüşümü ve Yeşil Sanayi

Mevcut risk alanlarına rağmen COP31, Türkiye açısından somut bir fırsatlar seti de ortaya koymaktadır. Son dönemde yapılan teknik değerlendirmeler, ev sahipliğin özellikle enerji dönüşümü, iklim finansmanı ve yeşil sanayi politikaları alanlarında kaldıraç etkisi yaratabileceğine işaret etmektedir.

Enerji dönüşümü ve yenilenebilir yatırımlar: COP31 sürecinin Türkiye'de rüzgâr, güneş ve enerji depolama yatırımlarını hızlandırması; iletim altyapısının güçlendirilmesi ve esneklik yatırımlarının öncelik kazanması açısından katalizör rolü üstlenmesi beklenmektedir. Sektör temsilcileri, COP31'i Türkiye'nin rüzgâr değer zincirini, yerli üretim kapasitesini ve teknoloji geliştirme potansiyelini uluslararası düzeyde görünür kılabilecek bir fırsat alanı olarak değerlendirmektedir.

İklim finansmanı ve NCQG hattı: Yeni Kolektif Nicel Hedef kapsamında 2035 yılına kadar yıllık en az 300 milyar dolar düzeyinde öngörülen finansman akışı ve bunun gelişmekte olan ülkeler için 1,3 trilyon dolara kadar ölçeklenmesi, Türkiye açısından yeni kredi, garanti ve borç takası mekanizmalarına erişim imkânı yaratabilir. Bu yapının Belém Eylem Mekanizması benzeri araçlarla birlikte işlemesi, finansman maliyetlerinin dolaylı biçimde azaltılmasına katkı sunabilecek bir çerçeve oluşturmaktadır. COP31 Başkanı sıfatıyla Türkiye'nin bu mekanizmaların yönetim ilkelerinin şekillenmesinde aktif rol üstlenmesi, ulusal finansman profili açısından da avantaj sağlayabilir.

Yeşil sanayi ve ticaret politikası: AB Emisyon Ticaret Sistemi ve Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması kapsamının genişlediği bir dönemde COP31, Türkiye'nin yeşil sanayi ve ticaret politikasını yeniden konumlandırması için kritik bir eşik oluşturmaktadır. Çelik, çimento ve kimyasallar gibi emisyon yoğun sektörlerde dönüşüm projelerinin zirve öncesinde görünür hâle getirilmesi hem uluslararası yatırımcı ilgisini artırabilir hem de yeni finansman kanallarına erişimi kolaylaştırabilir.

Değinilen bu fırsat penceresinin somut sonuçlarla evrilmesi, Türkiye'nin COP31 sürecine net ve bütüncül bir politika paketiyle ilerlemesini gerektirmektedir. İklim Kanunu'nun ikincil mevzuatının tamamlanması, NDC 3.1 güncellemesiyle daha iddialı bir hedef setinin ortaya konulması, ETS ile karbon vergisi arasındaki dengenin netleştirilmesi, adil geçiş programlarının tasarlanması ve ulusal bir iklim finansmanı stratejisinin açıklanması bu paketin temel unsurları arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak COP31, Türkiye açısından hem önemli bir fırsat hem de zorlu bir test niteliği taşımaktadır. Bu sürecin Türkiye lehine bir kaldıraç etkisi yaratabilmesi, ulusal iklim politikası reformlarının tutarlılığına, diplomatik koordinasyonun etkinliğine ve finansman stratejisinin bütüncül biçimde kurgulanmasına doğrudan bağlı olacaktır.

Sonuç

COP 30 sonrasında küresel iklim rejimi, bağlayıcılığı sınırlı olmakla birlikte beklenti düzeyi yükselen bir yapıya kavuşmuştur. Azaltım, iklim finansmanı ve adil geçiş başlıklarında normatif çerçeve güçlenirken uygulamaya dönük belirsizlikler büyük ölçüde devam etmektedir. Bu durum; ulusal katkı beyanlarını ve ev sahibi ülkelerin iklim performansını daha görünür ve daha sorgulanır hâle getirmiştir.

Türkiye bu döneme, NDC 3.0 çerçevesi ve COP 31 ev sahipliği nedeniyle artan bir uluslararası görünürlük ve sorumlulukla girmektedir. Artıştan azaltıma dayalı hedef yapısı, İklim Kanunu'nun uygulama kapasitesindeki boşluklar ve fosil yakıt bağımlılığının sürmesi, COP 31 sürecinde öne çıkacak temel kırılma alanlarını oluşturmaktadır. Bu başlıklar, COP 31'i Türkiye açısından yalnızca bir diplomatik vitrin değil, aynı zamanda ulusal iklim politikasının sahadaki karşılığının sınanacağı bir eşik hâline getirmektedir.

Buna karşılık COP 31; enerji dönüşümü yatırımlarının hızlandırılması, iklim finansmanına erişim kanallarının çeşitlendirilmesi ve yeşil sanayi politikalarının güçlendirilmesi açısından önemli bir manevra alanı da sunmaktadır. Türkiye'nin bu süreçte güven artırıcı adımlar atması, küresel Güney'in önceliklerini gözeterek dengeli bir kolaylaştırıcı rol üstlenmesi ve ulusal iklim politikasında somut reform sinyalleri vermesi hâlinde, COP 31 bir risk alanından stratejik bir fırsata dönüşebilir.

Kaynakça

Analysis of G20 NDCs. Greenpeace. <https://www.greenpeace.org/static/planet4-international-stateless/2025/11/c8171a17-the-2035-climate-ambition-gap.pdf>

Brazilian Presidency. (2025). COP 30 Approves Belém Package. COP30 Brasil Amazonisa Belém 2025. <https://cop30.br/en/news-about-cop30/cop30-approves-belem-package1#:~:text=The%20Parties%20took%20note%20of,developing%20countries%2C%20New%20commitments%20under>

Center for Global Development (2025). Commitment to Development Index 2025. Center for Global Development. <https://www.cgdev.org/sites/default/files/cdi-2025-brief-ENG.pdf>

Climate Network. (2025). Discussion Paper: The Belem Action Mechanizm for a Global Just Transition (BAM). Climate Network. https://climatenetwork.org/wp-content/uploads/2025/10/BAM_DiscussionPaper_20251011.pdf
Determined Contribution (NDC 3.0). UNFCCC. <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-11/The%20Second%20NDC%20of%20Türkiye.pdf>

Directorate-General for Climate Action (2025). What did COP30 achieve?. European Commission. https://climate.ec.europa.eu/news-other-reads/news/what-did-cop30-achieve-2025-12-01_en

European Commission (2019). The European Green Deal. European Comission. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
European Commission (2024). REPowerEU. https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en

European Commission. (2025). The nationally determined contribution of the European Union and its

European Council (2018). On the inclusion of greenhouse gas emissions and removals from land use, land use change and forestry in the 2030 climate and energy framework, and amending Regulation (EU) No 525/2013 and Decision No 529/2013/EU. Eur-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02018R0841-20230511>

European Enviroment Agency. (2025). Greenhouse gas emissions and removals in land and forests. EEA. <https://www.eea.europa.eu/en/europe-environment-2025/countries/turkiye/lulucf-emissions>

Greenpeace. (2025). The 2035 Climate Ambition Gap: An Emissions and Energy
International Trade Union Confederation.(2025). Belém Action Mechanism on Just Transition: A breakthrough for workers amid major failures at COP30. ITUC. <https://www.ituc-csi.org/belem-action-mechanism-on-just-transition>.

Member States NDC (3.0). <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-11/DK-2025-11-05%20EU%20NDC.pdf>

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024). Urbanization and Climate Change, '2053 Long Term Climate Strategy of Türkiye, <https://unfccc.int/documents/643012>.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025). Republic of Türkiye The Second Nationally

Tropical Forest Forever Facility.(2025). About TFFF. <https://tfff.earth/about-tfff/>

TUİK. (2025). Greenhouse Gas Inventory of Türkiye 1990-2023. UNFCCC. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/TUR_NID_2025_Rev.pdf

TÜİK. (2025). Greenhouse Gas Emissions Statistics, 1990-2023 (Corrected). TÜİK.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?dil=2&p=Greenhouse-Gas-Emissions-Statistics-1990-2023-53974>

UNFCCC. (2025). Global Mutirão: Uniting humanity in a global mobilization against climate change. UNFCCC. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Mutirão_cop30.pdf

UNFCCC. (2025). Türkiye-Australia Partnership Modalities. UNFCCC.
https://unfccc.int/sites/default/files/resource/20251121_COP31_Presidency_Modalities-CLEAN-AGREED.pdf